

Ο ΖΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΣ ΚΩΣΤΑΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Οι χαρακτηριστικές εικόνες του Κώστα Γραμματόπουλου έχουν τις ρίζες τους σε αρχέτυπες ελληνικές εικαστικές μνήμες, ενώ παράλληλα συμπλέκονται με χαρακτηριστικούς καλλιτεχνικούς προβληματισμούς και πρωτοποριακά ρεύματα του εικοστού αιώνα. Θεματικά ο Γραμματόπουλος ασχολήθηκε κυρίως με την συγκινησιακή προσέγγιση και απεικόνιση του μνημιακού ελλαδικού χώρου και των αρχαίων μύθων που τον πλαισιώνουν. Η συχνή απεικόνιση του ελληνικού νησιωτικού τοπίου έρχεται να επιβεβαιώσει την προέλευση των εικόνων του από τα βάθη του συναισθηματικού του κόσμου. Σε αυτές τις υπέροχες ξυλογραφίες αναδύεται η λατρεία του γιά το αιγιοπελαγίτικο φως που σχεδόν υλοποιείται στις πλαγιές των βουνών και τις αιχμηρές επιφάνειες της νησιώτικης αρχιτεκτονικής. Έδώ μπορούμε πλέον να μηλούμε γιά εσωτερικά τοπία, σύμβολα δηλαδή και όχι ρεαλιστικές απεικονίσεις.

Ο Γραμματόπουλος επέλεξε λοιπόν συνειδητά μία απεικόνιση που εναρμόνιζε μνήμες της βυζαντινής ζωγραφικής με στοιχεία του κυβισμού. Οι σχηματοποιημένες ανθρώπινες φιγούρες, που κινούνται σαν οπτασίες στα τοπία του, θημίζουν επείσης αρχαϊκά κυκλαδικά ειδώλια και άλλες φορές γραμμικά σχέδια χαραγμένα σε αόρατους τοίχους. Η χρωματική παλέτα προέρχεται επείσης από τον χώρο της εσωτερικής διεργασίας του καλλιτέχνη δημιουργού και δεν αποσκοπεί σε αποτελέσματα αισθησιασμού. Η εγκεφαλική χρωματική παλέτα του συνομηλεί με αυτήν της μεγάλης ιαπωνικής χαρακτηριστικής σχολής, εμπλουτισμένης με τα χρώματα του Αιγαίου.

Γενικά η αντιμετώπιση της δημιουργικής διαδικασίας από τον Γραμματόπουλο θυμίζει έναν ζωγράφο και λιγότερο έναν χαρακτή. Ο καλλιτέχνης, σε αντίθεση με την κλασσική ευρωπαϊκή χαρακτηριστική πρακτική, δημιούργησε τις ξυλογραφίες του στην πρέσσα τυπώνοντας τις μελανωμένες μήτρες την μία επάνω στην άλλη, όπως ο ζωγράφος προσθέτει τις χρωματικές επιστρώσεις μέχρι την ολοκλήρωση του έργου. Ο Γραμματόπουλος έπλαθε το έργο του, τυπώνοντας έγχρωμα συνθετικά επίπεδα μέχρι την εξέλιξη της εικόνας που ικανοποιούσε το εικαστικό του όραμα. Εκεί που το έργο απελευθερώνεται πλήρως από την κλασσική χαρακτηριστική, ήταν η στιγμή που ο καλλιτέχνης αποφάσισε να τυπώσει λευκό μελάνι σαν στοιχείο που θα ολοκλήρωνε την έγχρωμη σύνθεση.

Βέβαια πριν μερικά χρόνια ο Pablo Picasso είχε δημιουργήσει ήδη κύκλους έγχρωμων χαρακτηριστικών Linoleum με έντονο ζωγραφικό χαρακτήρα και την χρησιμοποίηση του λευκού σαν τυπωμένο χρώμα. Οι χαρακτηριστικές εικόνες του Picasso παρέμειναν όμως εγκλωβισμένες στο κλασσικό παραλληλόγραμμο και σε σχετικά μικρά μεγέθη, στοιχεία που χαρακτηρίζουν άμεσα την παραδοσιακή χαρακτηριστική.

Ο Κώστας Γραμματόπουλος έφθασε στις ιδιόμορφες εικαστικές λύσεις του προσπαθώντας να απεικονίσει με την ξυλογραφία το ελληνικό φως, σε αντίθεση με τον Picasso του οποίου το μέλημα ήταν η δημιουργία μιας χαρακτηριστικής εμπλουτισμένης με ζωγραφικά στοιχεία. Το αποτέλεσμα όμως ήταν και για τον Γραμματόπουλο να δημιουργήσει μία χαρακτηριστική, η οποία χαρακτηρίζεται από την γειτονία της με την ζωγραφική σε ότι αφορά τον χρωματικό πλούτο, αλλά και το μεγάλο μέγεθος.

Άλλωστε αυτά τα χαρακτηριστικά καθόρισαν την οπτική του χαρακτηριστικού έργου στα τέλη του εικοστού αιώνα. Το 1960 ήταν ο χρόνος που σηματοδότησε την αρχή μίας νέας αντίληψης στην παγκόσμια τέχνη σχετικά με την χαρακτηριστική. Τότε άνοιξε στη Νέα Υόρκη ο εκδοτικός οίκος Universal Limited Art Editions (ULAE), ο οποίος παρείχε για δεκαετίες την δυνατότητα δημιουργίας και έκδοσης χαρακτηριστικών έργων υψηλών καλλιτεχνικών και τεχνικών προδιαγραφών. Καλλιτέχνες όπως οι Jasper Johns, Robert Rauschenberg, James Rosenquist και πολλοί άλλοι πειραματίστηκαν τόσο ακραία με τα print media, ώστε να ανατρέψουν όλα τα μέχρι τότε στεγανά που εμπόδιζαν την εξέλιξη της χαρακτηριστικής έκφρασης. Στον ελλαδικό χώρο αυτή την εξέλιξη επωμίστηκαν μερικοί μόνο πρωτοπόροι χαρακτες, στους οποίους αναμφισβήτητα ανοίκει ο Κώστας Γραμματόπουλος με τις μεγάλες έγχρωμες χαρακτηριστικές εικόνες του, που συχνά απλώνονται στο εκτυπωτικό χαρτί ξεπερνώντας τις συμβατικές παραλληλόγραμμες συνθέσεις.

Μία άλλη μπαριέρα που κατέρριψε ο Γραμματόπουλος είναι η αντίληψη που υπείρχε στην Ελλάδα, ότι μόνο με ειδικά γιά την χάραξη και ως εκ τούτου ακριβά υλικά, είναι δυνατή η δημιουργία ποιοτικής χαρακτηριστικής. Για την χάραξη ξυλογραφικών έργων μεγάλων διαστάσεων χρησιμοποίησε ευτελή ξύλα και κυρίως τη σανίδα, της οποίας τα τυπώματα διατηρούν εμφανείς τις γραμμώσεις και τους ρόζους της. Αυτή την ιδιόμορφη ζωγραφικότητα του υλικού είχαν χειριστεί προπολεμικά με ιδιαίτερη επιδεξιότητα οι εξηρεσσιονιστές καλλιτέχνες της ομάδας "Brücke", αλλά και ο Emil Nolde. Μεταπολεμικά ο Joan Miro δημιούργησε, σε ποίηση του Paul Eluard, το πρωτότυπο βιβλίο "A Toute Epreuve" με ξυλογραφίες που τύπωσε από σανίδες τις οποίες είχε κατά καιρούς ξεβράσει η θάλασσα.

Οι χαρακτηριστικές εικόνες του Κώστα Γραμματόπουλου όμως, αν και διαθέτουν επιλεκτικά εξηρεσσιονιστικά και σουρεαλιστικά στοιχεία, χαρακτηρίζονται κυρίως από μία συναισθηματικά φορτισμένη μυθοπλασία με έντονη τη μεσογειακή ατμόσφαιρα.

Τέλος κάτι άλλο που τον χαρακτηρίζει είναι, ότι οι συνθέσεις του παρέμειναν περιγραφικές, παρά το εμφανές, ότι οι εικαστικές του ρίζες βρίσκονται στην αφηρημένη τέχνη. Αυτό φαίνεται να απορρέει από την παράλληλη ενασχόληση του με την γραφιστική και κυρίως την εικονογράφιση.

Άλλωστε είναι γνωστό, ότι ολόκληρες γενιές ελλήνων έμαθαν να διαβάζουν με το αναγνωστικό του και να χαίρονται με τα "Κλασσικά Εικονοραφημένα" που σχεδίασε. Ο Κώστας Γραμματόπουλος δεν άφησε μόνο έργα τέχνης στο πέρασμα του, αλλά και μία πλειάδα μαθητών, αποφοίτων του Εργαστηρίου Χαρακτικής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, το οποίο διηύθυνε επάξια γιά δεκαετίες ολόκληρες. Αυτοί οι μαθητές του αποτελούν σήμερα τους ενεργούς καλλιτέχνες χαρακτες και δασκάλους στην Ελλάδα και τον ευρωπαϊκό χώρο γενικότερα.

Ο Κώστας Γραμματόπουλος υπείρξε ένας βασικός ανανεωτής της ελληνικής χαρακτηριστικής, ένας πρωτοπόρος των γραφικών τεχνών και ένας εμπνευσμένος δάσκαλος. Το ελάχιστο που του οφείλουμε είναι ένα μεγάλο, εγκάρδιο ευχαριστώ!

Μιχάλης Αρφαράς